

NATPIS NA SKORONJINU RELJEFU U STONU

IVAN OSTOJIĆ

Poslije V. Vuletića-Vukasovića,¹⁾ F. Radića²⁾ i N. Z. Bjelovučića³⁾ objavio je M. Vego svoje čitanje ćirilskoga natpisa s reljefnim likom sv. Petra u Stonu.⁴⁾ Na Vegine izvode osvrnuo se Lj. Karaman⁵⁾ i Z. Kajmaković.⁶⁾

U svojoj raspravi Vego je opisao spomenik i izrazio mišljenje, da ploča pripada prvim počecima romanike u južnoj Dalmaciji u periodu XII vijeka. Zatim je prešao na dešifriranje natpisa, koje je popratio analizom grafije slova, sadržaja i jezičnih osobina.

Vegino čitanje glasi: *sučini skorona obraza s(ve)togo Petra. B(o)že ti dai zdravie* (str. 141).⁷⁾

U ovom kratkom osvrtu uzet ću u razmatranje samo prve tri riječi iz citiranoga čitanja, jer sam uvjeren, da je sve ostalo tačno dešifrirano.

a) Prvu riječ Vego čita *sučini*, iako opaža, da »drugo slovo *u* nije dobro vidljivo, jer je kamen na tom mjestu malo oštećen« (str. 141). Prije Vega je Vuletić-Vukasović ovdje pomislio na ostatke slova *u*, i to u samom početnom glasu iste riječi. Vjerojatno je Vuletić to učinio zato, što je prvo slovo *s* u ćirilskoj grafiji vrlo slično okrnutomu vokalu *o*, a iza njega je pretpostavio *y* te oba znaka

¹⁾ V. Vuletić-Vukasović, Starobosanski natpisi u Stonu (Viestnik hrv. arheološkoga društva VII, str. 72—73 — Zagreb 1885). I u kalendaru »Dubrovnik« za godinu 1898, str. 168—171.

²⁾ F. Radić, Sredovječne crkve u Stonu (Starohrvatska Prosvjeta IV, str. 140—144 — Knin 1898).

³⁾ N. Bjelovučić, Povijest Poluostrva Rata, str. 54 — Split 1921.

⁴⁾ M. Vego, Ploča sa ćirilskim natpisom i likom sv. Petra iz Stona. Revizija čitanja natpisa (Naše starine, godišnjak Zemaljskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti Narodne Republike Bosne i Hercegovine VII, str. 139—144 — Sarajevo 1960).

⁵⁾ Lj. Karaman, O ploči s likom sv. Petra u Stonu (Zbornik narodnog muzeja IV, str. 219—222 — Beograd 1964)

⁶⁾ Z. Kajmaković u Našim starinama IX, str. 216 — Sarajevo 1964.

⁷⁾ Donosim ga u latiničkoj transliteraciji, jer tiskara nema starih ćirilskih slova.

skupa pročitao kao staro ćirilsko *u* prema grčkomu *ou*. Na taj način je dobio prvu riječ: *učini*.⁸⁾

Vego je, naprotiv, ispravno uočio početno slovo *s*, ali, ako se isporede razmaci između ostalih, lako čitljivih, slova iste riječi, može se steći dojam, da rezač natpisa, svjesno ili nehotice, u prvi mah nije bio ništa urezao između onoga prvoga *s* i slijedećega slova *č*. Po svoj prilici je naknadno on tu ugurao usko slovo *a*. Dokučujem upravo to slovo, jer na onom mjestu razabirem znak, koji je, ako ga fotografija nije izobličila, vrlo sličan slovu *a*, kakvo se ono nalazi u drugoj, a osobito u četvrtoj i zadnjoj riječi natpisa. Ujedno taj vokal potvrđuje izgovorni razvoj staroslavenskoga poluglasa, koji je u našem jeziku s vremenom ili potpuno iščezao ili se, kako i Vego tačno ističe, pretvorio u *a*. Prema tome je i glagol *sučiniti* (conficere, componere)⁹⁾ poslije nestanka poluvokala dobio današnji oblik *sačiniti*, ali ne preko *sučiniti*. Glagol *sučiniti* ne nalazi se ni u Miklošićevu rječniku staroslavenskoga ni u Akademijinu rječniku hrvatskoga jezika, pa ne izgleda uvjerljiva Vegina tvrdnja, da se u obliku *sučini* »vidi jasan uticaj narodnoga govora« (str. 141, 142).

Nije očito, za koji se gramatički oblik odlučio Vego u glagolu *sučini*, jer u samom članku nije iza ove riječi stavio nikakve interpunkcije, dok ju je u kratkim sadržajima istoga članka na njemačkom i engleskom jeziku opskrbio zarezom (str. 141, 143, 144). U prvom slučaju je po svoj prilici mislio na aorist. U drugome bi mogao biti imperativ, ali kako onda spasiti smisao.

b) Drugu riječ Vego čita kao imenicu *skorona* s obrazloženjem, da »je došla prvotno od latinskog glagola *coronare* (imenica *corona*)« pa nastavlja: »Ovdje se ne radi o imenu majstora Skorona jer takvih imena nema u srednjem vijeku nego o kovaču (= *skorona*)« (str. 141). »Skorona je isto što i kovač iz ćirilskih natpisa« (str. 142). Dvije godine kasnije Vego je ovako izrazio svoje mišljenje: »Nema sumnje da se u Stonskom natpisu krije vlastito ime Skorone ili opće ime skorona za označavanje majstora, kovača. Srednjovjekovni glagol italijanskog porijekla *scoronare* označava radnju klesanja.«¹⁰⁾

Frano Radić je za istu riječ davno kazao »treba da je *skorona*«, ali je dopuštao i drugačije mogućnosti.¹¹⁾

Napokon Ljubo Karaman razlaže: »*skoronati* će biti svršeni glagolski oblik prema trajnom obliku *koronati*. Prema tome je *skorona* na natpisu glagolski oblik i njime je sastavljač natpisa htio istaknuti, da je majstor ploče ne samo izradio lik nego i ovjenčao mu glavu (*skorona*) svetačkim vijencem.«¹²⁾

⁸⁾ Vuletić-Vukasović u n. dj., str. 72—73.

⁹⁾ Miklosich Fr., *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, p. 966 — *Vindobonae* 1862.

¹⁰⁾ M. Vego u *Glasniku Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Arheologija, N. S. XVII*, str. 258 — Sarajevo 1962.

¹¹⁾ Radić u n. dj., str. 142.

¹²⁾ Karaman u n. dj., str. 220.

Prema navedenim mišljenjima, Vego unosi u natpis jednu vrlo neobičnu i nepoznatu opću imenicu, kojoj daje svoje originalno značenje, dok Karaman formira rečenicu sa dva predikata bez subjekta. Meni se pak čini, da *Skorona* na Stonskoj ploči može biti samo naše narodno osobno ime, koje u srednjem vijeku do prve polovice XVI stoljeća spominju dokumenti nekoliko puta na raznim stranama našega jezičnog područja. Evo nekoliko takvih slučajeva:

Godine 1276. prisustvovao je nekoj kupoprodaji zemalja u Križevcima između drugih i *Zcorona*.¹³⁾

Godine 1308. hrvatski ban Pavao izjavio je prigodom pomirenja s gradom Trogirom: *indulgemus mortem Toleni Stuchievig et eius filii Scorone*. Tolena su naime i njegova sina Skoronju bili ubili Trogirani.¹⁴⁾

Godine 1311, 1318. i 1336. na trima ugovorima i pismima različitoga sadržaja susreće se u Zadru sin pokojnoga Skoronje (*filius condam* ili *olim Scorogne*).¹⁵⁾

U staroj srpskoj državi i u Lici poznato je bilo prezime *Skorić*, što je nastalo od imena *Skora*.¹⁶⁾ To vrlo staro ime tri puta se u XIII stoljeću (1259, 1263. i 1280. godine) spominje u požeškoj županiji kod Dubovca izrazima *potock Zkorin* ili *Scorin potok*.¹⁷⁾ Očito je od istoga imena izveden augmentativni oblik *Skoronja*.

Prema tome je razumno prihvatiti, da je *Skoronja* naše vlastito ime majstora, a ne tuđinski apelativ njegova zanata. Vrlo je lako taj majstor »porijeklom iz primorskih krajeva bliže Dubrovnika gdje se upotrebljavala ćirilica uz latinski i talijanski jezik« (str. 341). Ali se to ne može dokazivati iz latinskoga ili talijanskoga glagola *coronare*, jer ime *Skoronja* nije od njega nastalo i to se ime javlja također vrlo daleko od Dubrovnika i naših primorskih krajeva.

c) Treću riječ natpisa Vego čita *obraza* pa nastavlja: »izraz *skorona obraza* mjesto *skorona obrazъ* dokazuje, da je natpis vrlo star« (str. 141), a malo dalje: »majstor je urezao izraz *skorona obraza* po običaju južnog govora mjesto *skorona obrazъ*« (str. 142).

Prvi je ovdje pročitao *obraza* Vuletić-Vukasović,¹⁸⁾ ali na ploči stoji čisto *obrazъ*. Zadnje naime slovo je jasno urezani poluglas, koji nije nimalo sličan ni jednome od pet *a*, koliko ih ima u natpisu. Osobitost je na tom poluglasu, da mu je gornji vodoravni potez povučen gotovo neposredno nad istaknuto trokutno tijelo grafema. Da to nije jedini slučaj u našoj epigrafici pokazuje nam na Povaljskom pragu poluglas, kojim svršava riječ *knežъ*. I ondje se na sličan način vrh velikoga osnovnog trokuta uspinje mal ne do

¹³⁾ Smičiklas T., *Codex diplomaticus* VI, str. 174.

¹⁴⁾ Smičiklas, n. dj. VIII, str. 196.

¹⁵⁾ Smičiklas, n. dj., VIII, str. 273, 515—516; X, str. 248.

¹⁶⁾ Rječnik Jugoslavenske akademije XV, str. 285, 287.

¹⁷⁾ Smičiklas, n. dj. V, str. 149, 283; VI, 344 — Danas postoji prezime Skorin, koliko je meni poznato, u Primoštenu kod Šibenika.

¹⁸⁾ Vuletić-Vukasović u n. dj., str. 72.

razine gornje slovne crte. Kajmaković pak, dokazujući na tom mjestu prisutnost poluglasa, opaža: »ovako stilizovan poluglas sreće se nekoliko puta na natpisu kneza Miroslava na portalu sv. Petra u Bijelom polju.¹⁹⁾

Vegin zaključak: »po upotrebi stare imenice *obrazъ* mjesto mlađega oblika *kipъ* može se vrlo vjerojatno tvrditi da naš natpis nije mlađi od XII vijeka« (str. 142) ne dokazuje ono, što tvrdi. Mnogi su naime upotrebljavali *obraz* u značenju *kip*, *lik* ili *slika* također u kasnijim stoljećima. Upotrebljavao ga je i Vuk, a donose ga u istom značenju naši novovjeki rječnici, među kojima i oni iz XX stoljeća.²⁰⁾

Prema mišljenju, što sam ga iznio u ovom kratkom osvrtu prva polovica ili glavnina teksta Stonskoga natpisa glasi: *sačini Skorona obrazъ s(ve)togo Petra*.

Osim toga mi ne izgleda tačna postavka: »izrazom *sučini* klesar je želio naglasiti da je ploča samo izrađena, pripremljena za izradu lika sv. Petra i natpisa« (str. 141), dok »riječ skoronati... odnosi se na izradu cjelokupnog lika (obraz) sv. Petra«. Glagol, naime, *sučini* u Veginu čitanju, bez zareza iza sebe, ne odnosi se na pripremljenu ploču za izradu lika sv. Petra nego na sami lik. Držim, naime, da je Vego u latinskom prijevodu ovo htio kazati: *faber confecit imaginem s. Petri*.

Ne ću se baviti određivanjem vremena i stila ploče, jer to nije moja struka. Ovdje samo pripominjem, da su slova na njoj po obliku vrlo bliza onima na Povaljskom pragu, koji je nastao 1184. godine ili malo poslije.²¹⁾ Jedino se od njih udaljuje između šest *a* ono u riječi *obrazъ* i između pet *o* ona tri, na kojima se desne i lijeve polovice ukrštavaju i prelaze preko gornjega tjemena slovne elipse.²²⁾

Na koncu, čini mi se da nije isto dlijeto izdublo grčko ime *IC* i *HC* nad likom i ćirilski natpis, što smo ga ovdje opisali, ali drugima ostavljam da dokazuju, koga prikazuje sam lik, i je li isti majstor i reljefa i natpisa ili je, kao na stećcima, jedan isklesao rustični reljef, a drugi urezao ćirilski natpis na njemu.

¹⁹⁾ Kajmaković u n. dj., str. 216.

²⁰⁾ Rječnik Jugosl. akad. VIII, str. 448; Iveković-Broz, Rječnik hrvatskoga jezika I, str. 841.

²¹⁾ I. Ostojić, Benediktinska opatija u Poveljima na otoku Braču, str. 60—66 — Split 1934.

²²⁾ Vego je u svojim radovima isporočivao grafiju slova i sadržaj teksta velikoga broja starih ćirilskih spomenika. Tom prilikom je objavio i svoje čitanje Povaljskoga natpisa (Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Arheologija, N. S. XVII, str. 359—360), kojim su se odavno mnogi bavili (literaturu o tome navodim u svojoj knjizi: Benediktinci u Hrvatskoj I, str. 356, opaska 22). Neka mi bude dozvoljeno ovdje se uzgred osvrnuti na par mjesta toga čitanja. — Prema Vegi prvi lijevi redak na Povaljskom pragu glasi: *Jazъ [m]astrъ imen[emъ] Radon*. Čini mi se, da je dovoljno jasno, kako se u trećoj riječi nakon čitljivoga *ime* sačuvanim ulomkom ukošenoga poteza ne može izdjetati onakvo slovo *n* kakvo je na ostalim mjestima istoga natpisa, i

kako, usporedimo li površinu slova koja su neposredno ispred i iza otučenoga mjesta, nema ondje prostora za *нѣмъ*. Radije bih tu pročitao *ime mi* (I. Ostojić, Još o čitanju Povaljskoga natpisa, u Jugoslovenskom historijskom časopisu IV, sv. 1–2, str. 75–76 — Ljubljana — Zagreb — Beograd 1938). — Nadalje, u trećem lijevom retku Vego čita izraz *da su d[lvž]bnik*, dok se dosada smatralo utvrđenom čitanje *da budu* [čes]tbnik. Na pragu se, naime, jasno vidi, da je prvih pet slova toga izraza *da bud.* — Na desnoj polovici praga Vego čita, da je knez Brečko dao povaljskoj crkvi Sv. Ivana zemlje [na] [k]onьcu, dok u Povaljskoj listini stoji, da je Brečko toj crkvi dao zemlje *po konьcu* (I. Ostojić, Benediktinska opatija u Poveljima na Braču, str. 35–36).

INSCRIPTION SUR LE RELIEF DU TAILLEUR DE PIERRE SKORONJA
DANS LA VILLE DE STON

IVAN OSTOJIĆ

Dans la ville de Ston se trouve un relief de Saint Pierre avec une inscription en cyrillique, que l'auteur lit ainsi: »*Sačini Skorona obraz s(ve)togo Petra. B(o)ze ti dai zdravie. (Skorona a fait le visage de Saint Pierre. Que Dieu te donne la santé).*

Cet article ne traite que les trois premiers mots de l'inscription car l'auteur est persuadé que tout le reste a été exactement déchiffré avant lui par d'autres, en particulier par l'archéologue Marco Vego.

Vego a lu le premier mot *sučini*, mais l'auteur, après *s*, voit- peut-être insérée ultérieurement — la lettre *a*; la lettre *a* et pas *u* correspond ici au développement de la semi-voyelle paléoslave qui, dans la langue croate, ou bien a disparu, ou bien s'est transformée en *a*. Concrètement, de *sčini* a pu découler *sačini*, mais non *sučini*. En outre, le verbe *sučiniti* n'est pas employé.

Vego a correctement lu l'autre mot *skorona*, mais il croit qu'il est dérivé du verbe latin *coronare* et qu'ici le verbe médiéval d'origine italienne *scoronare* indique le travail de la pierre. D'après cela, *skorona* indique le maître, tailleur, ou bien s'y cache le nom propre. D'après les sources diplomatiques médiévales, l'auteur avance quelques assertions où *Skorona* (ou *Skoronja*) indique un nom propre national. Il en conclut que le second nom de l'inscription est le nom propre local du maître, et nullement l'appellation étrangère de son métier.

Le troisième mot a été lu par Vego *obraz*, mais l'auteur voit, sur la plaque, *obraz* avec une demi-voyelle à la fin, de même forme que celle que l'on rencontre sur certains autres monuments cyrilliques de l'époque.